

Nr 380

Av herrar **Magnusson** i Borås och **Svenungsson**, i *anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet.*

Statsrevisionen har i sin berättelse till 1958 års riksdag (§ 33 Vissa skolbyggnadsfrågor i Norrbottens län; sid. 340) velat »med hänsyn till de ekonomiska följdverkningar, som felinvesteringar på förevarande område få för både statsverket och kommunerna, helt allmänt understryka den väsentliga betydelse som en omsorgsfull planerings- och prognosverksamhet har för ett rationellt skolbyggande» (sid. 350).

Detta påpekande torde mot vår tids speciella bakgrund te sig betydelsefullt. Utan tvivel är ur besparingssynpunkt just själva den byggenskapen föregående planeringen viktigast. Det är t.ex. i dagens läge, särskilt vid fastställandet av de nya centralskolornas belägenhet i bygden, av stor betydelse att få en rimlig uppfattning om befolkningsutvecklingen, alltså hur situationen på detta område kan te sig vid och efter tidpunkten för enhetsskolans införande. Det är dock självfallet inte bara centralskolorna det rör sig om. Lika viktigt är givetvis att skaffa sig motsvarande klarhet, då det gäller att planera, ny- eller ombygga B-skolor av olika typer. All planering av denna art har att räkna med vissa osäkerhetsmoment. Även om t.ex. »sjuårskatalogen» vid en viss tidpunkt under planeringsskedet till synes erbjuder godtagbara garantier, kan plötsligt situationen, av den ena eller den andra anledningen, förändras, oftast kanske på grund av avflyttning, vars motiv planerarna icke varit herrar över eller ens vetat om, då planeringen gjordes. I dylika fall eller i andra, där ovissheten om framtiden kanske varit det enda vissa, är en bebyggelse enligt paviljongsystemet särskilt att uppmärksamma och förorda.

Skolbebyggelse enligt paviljongprincipen ter sig i våra dagar av här antydda skäl vara värd att på ett helt annat sätt än vad som hittills varit fallet utnyttjas. Om det i framtiden alltmera blir regel att använda sig av denna metod, är det emellertid av vikt, att även dessa byggnader utformas, både vad exteriör och interiör angår, på ett sådant sätt att de ej framträda som byggnader av mer eller mindre baracktyp. I detta avseende finnas förebilder både inom och utanför vårt land, som skulle kunna studeras och utnyttjas. Avsikten är dock, att ett skolbygge av denna typ skall fylla sitt ändamål under en generation (25—30 år) och det är därför ur

olika synpunkter skäligt och lämpligt att redan från början ge byggnaden en tilltalande yttre och inre utformning. Härvidlag brister det åtskilligt i fråga om de konstruktioner, som på detta område hittills kommit till användning. Uppgiften är, som nuvarande generaldirektör Sixten Larsson framhållit, att komma bort från de dyrbara »tegelmausoleer», vilkas byggande redan till hälften ruinerat åtskilliga skoldistrikt eller i varje fall förhindrat ett *allsidigt* utbyggande av deras skolväsen.

Befolkningsstrukturens omvandling på särskilt vår svenska landsbygd genom de senaste årtiondenas utveckling spelar i dessa sammanhang en mycket stor roll liksom också den tendens, som födelsetalskurvan uppvisar i olika bygder. För landsbygdens vidkommande har detta problem, i dess första del, samband med utvecklingen inom jordbruksnäringen. Denna sida av saken har varit föremål för undersökningar och bearbetning (Odd Gulbrandsen: *Strukturuomvandlingen i jordbruket*, Almqvist och Wiksells Boktryckeri Aktiebolag, Uppsala, 1957).

Folk tror i allmänhet att tillkomsten av en centralskola på en ort hindrar avflyttning därifrån. Det är icke uteslutet att så är fallet, men det finns också exempel på att en dylik åtgärd icke haft det påstådda inflytandet. I varje fall finns detta uppfattningssätt i motivkretsen vid slagsmålen olika orter emellan, där priset består i att rädda centralskolan till respektive ort. I regel torde utvecklingen dock gå därhän, att tre skoldistrikt få förena sig om en centralskola och börja ett samarbete med detta syfte. Det finns redan i landet både regionala och lokala planeringskommittéer, som gripit sig an uppgifter av denna art. De förra syssla kanske mest med yrkesskoleväsendet och de senare med det allmänna skolväsendet. Tyvärr är det nog så, att planeringen för den obligatoriska skolan släpar mest efter.

I England gör man noggranna planeringar centralt för olika skoltyper och tillhandahåller grevskapen (counties) olika typritningar. Det engelska systemet är i här berörda avseenden emellertid olikt vårt så till vida, som byggnadsbestämmelserna avfattas centralt och grevskapet, icke kommunen står för byggenskapen med egna anställda arkitekter och annan personal. Restriktionerna vid byggnadernas uppförande bli därför tvingande och inte endast, som hos oss ofta i praktiken blir fallet, rådgivande. Mången gång skulle man hellre ha sett den engelska modellen i funktion även hos oss i stället för vårt hälftenbruk.

Vad vår svenska byggnadsforskning angår har den hittills bedrivits i ganska blygsam skala. Skolöverstyrelsens byggnadsavdelning samarbetar på ett lösligt sätt med Skolhusgruppen inom statens nämnd för byggnadsforskning och byggnadsbesparingsutredningen (generaldirektör Ödeen). Behovet torde bl.a. kräva en samordning av mera effektiv art.

Skolöverstyrelsens råd till kommuner och skoldistrikt i samband med byggandet av skolor finnas i en liten broschyr *Skolbyggnader* (SÖ 1950: 20).

Den är bra nog i sin art men mycket mager. En jämförelse med den kontinuerliga service på detta område, som det engelska undervisningsministeriets byggnadsavdelning tillhandahåller grevskapen, kan ej göras men denna service är också, som vi talat om, exponent för ett helt annat principiellt system. Skolöverstyrelsen har också nyligen givit ut råd om verkstads- och institutionslokaler (stencil), vilka ganska hårt ha kritiserats av de berörda parterna. Avsikten har dock från SÖ:s sida varit dels att få lokalerna helt utnyttjade, dels att icke på ett oförsvärligt sätt sänka standarden. Det förefaller, som om dessa försöksritningar på ett godtagbart sätt fyller sitt syfte. De större skolorna, där elevklientelet väl räcker till för att dagen igenom eller större delen av dagen utnyttja lokaler av denna typ, beröras ej av förslaget. Skolöverstyrelsen har även fått fram ritningar för enhetsskolans verkstadslokaler samt för klasspaviljonger av olika typer. Härvidlag kan man, av naturliga skäl, påtala en viss brist på variation. Det kräves utan tvivel ett större urval, större valmöjligheter, om denna verksamhet skall, vilket den borde göra, kunna få den stora betydelsen att utgöra en motvikt mot en många gånger alltför ohämmad arkitektverksamhet på området.

Ofta hör man i vår tid ropet om besparingar i samband med skolbyggandet. Det är utan tvivel berättigat även om icke varje skola, som byggs, är en »lyxskola». Det förekommer i alltför stor utsträckning att man bygger skolor på ett sådant sätt att de hinna bli omoderna långt innan de äro förbrukade. Någon ekonomisk vinst når man inte härigenom, då reparationer och moderniseringar ställa sig mycket dyrbara. Möjlighet till besparingar torde med största säkerhet finnas. Bl.a. är ett effektivt utnyttjande av lokalerna en dylik väg. Vissa beräkningar synas tyda på att det både vore möjligt att pressa priset på nettogolvyta m² från nu, som statligt bidragsunderlag, 900 kronor per m² till 750 kronor per m² och att genom besparing av utrymmen få ned kostnaderna per skolenhet.

Vi vilja i detta sammanhang erinra om den maximering av belåningsvärden, som fastställts för statliga bostadslånegivningar. Beslutet väckte på sin tid stor uppmärksamhet och man befarade en kraftig reduktion av byggnationen på grund av svårigheterna att inom belåningsgränserna finansiera verksamheten. Farhågorna ha som bekant icke besannats.

Vid en tillämpning utav av oss förordade bidragsgrunder torde anslaget till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet kunna nedskäras med ca 11 miljoner kronor. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga ändringar i kungörelsen den 31 maj 1957 om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställa vi,

- 1) att riksdagen måtte besluta att bidragsunderlagets grundbelopp per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgående med 900 kronor per kvadratmeter, skall fastställas till 750 kronor per

kvadratmeter att tillämpas i fråga om byggnadsföretag, beträffande vilket ansökan om statsbidrag avgjorts av statlig myndighet efter utgången av juni 1958,

2) till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 58 700 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1958

Tage Magnusson
i Borås

David Svenungsson

Nr 381

Av herrar **Nyhage** och **Dickson**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek.

(Lika lydande med motion nr 296 i Första kammaren)

Stockholm den 26 januari 1958

Hans Nyhage

James I. A. Dickson